

Politechnika
Śląska

UCZELNIA
BADAWCZA
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

Równość płci w Programie Horyzont Europa

- wymogi polityki Unii Europejskiej dotyczące uwzględnienia perspektywy płci w projektach badawczych Horyzontu Europa

Polityki UE i wymogi programowe

Strategia Równości Płci 2020–2025, ERA Policy Agenda, Horizon Europe

Równość płci jako trwały element polityki UE w obszarze badań i innowacji

- Równość płci to fundamentalna wartość Unii Europejskiej.
- Karta Praw Podstawowych UE - artykuł 23: Równość kobiet i mężczyzn - Należy zapewnić równość kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia.
- Równość płci sprzyja poprawie warunków pracy, przyciąganiu i zatrzymywaniu talentów.
- Równość płci zwiększa adekwatność i wpływ społeczny badań i innowacji.

Unia Europejska (UE) od wielu lat kładzie duży nacisk na promowanie równości płci, zarówno w społeczeństwie, jak i w dziedzinie badań oraz innowacji. **Strategia na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025**, przyjęta przez Komisję Europejską w marcu 2020 roku, stanowi kluczowy element polityki UE, mający na celu stworzenie „Unii Równości”, w której różnice płciowe są eliminowane na wszystkich poziomach. W dokumencie tym Komisja Europejska posługuje się opracowywanymi cyklicznie statystykami, aby wskazać obszary, w których nierówności jest najwięcej i z tego powodu są one priorytetowe do wprowadzenia zmian. Dotychczasowe statystyki pokazują, że w większości analizowanych obszarów dyskryminowane są kobiety, dlatego większość działań w obowiązującej Strategii skierowana jest właśnie do nich.

Osiągnięcia w dziedzinie równości płci

Mimo że nadal istnieją nierówności, w ciągu ostatnich dziesięcioleci UE poczyniła znaczne postępy w zakresie równości kobiet i mężczyzn. Jest to wynikiem:

- przepisów
- uwzględnienia aspektu płci, czyli problematyki płci we wszystkich innych obszarach polityki
- konkretnych środków na rzecz awansu kobiet.

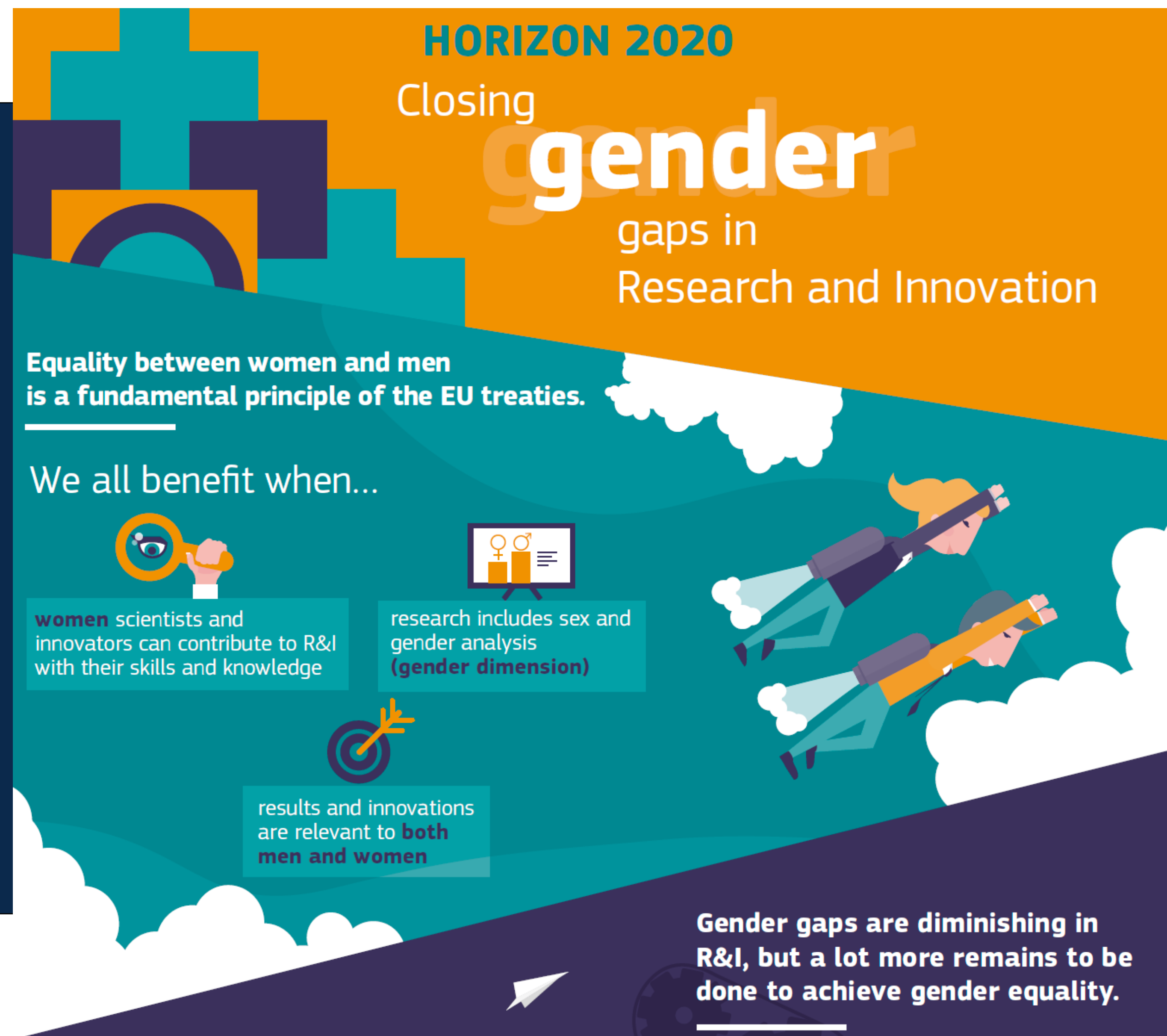
Do pozytywnych tendencji należy zaliczyć wyższą liczbę kobiet na rynku pracy oraz postępy w zdobywaniu przez nie coraz lepszego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych.

Jednak na rynku pracy nadal utrzymują się różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn. Kobiety są w dalszym ciągu zatrudniane w gorzej opłacanych sektorach oraz niedostatecznie reprezentowane na stanowiskach decyzyjnych.

Plan działania na rzecz praw kobiet

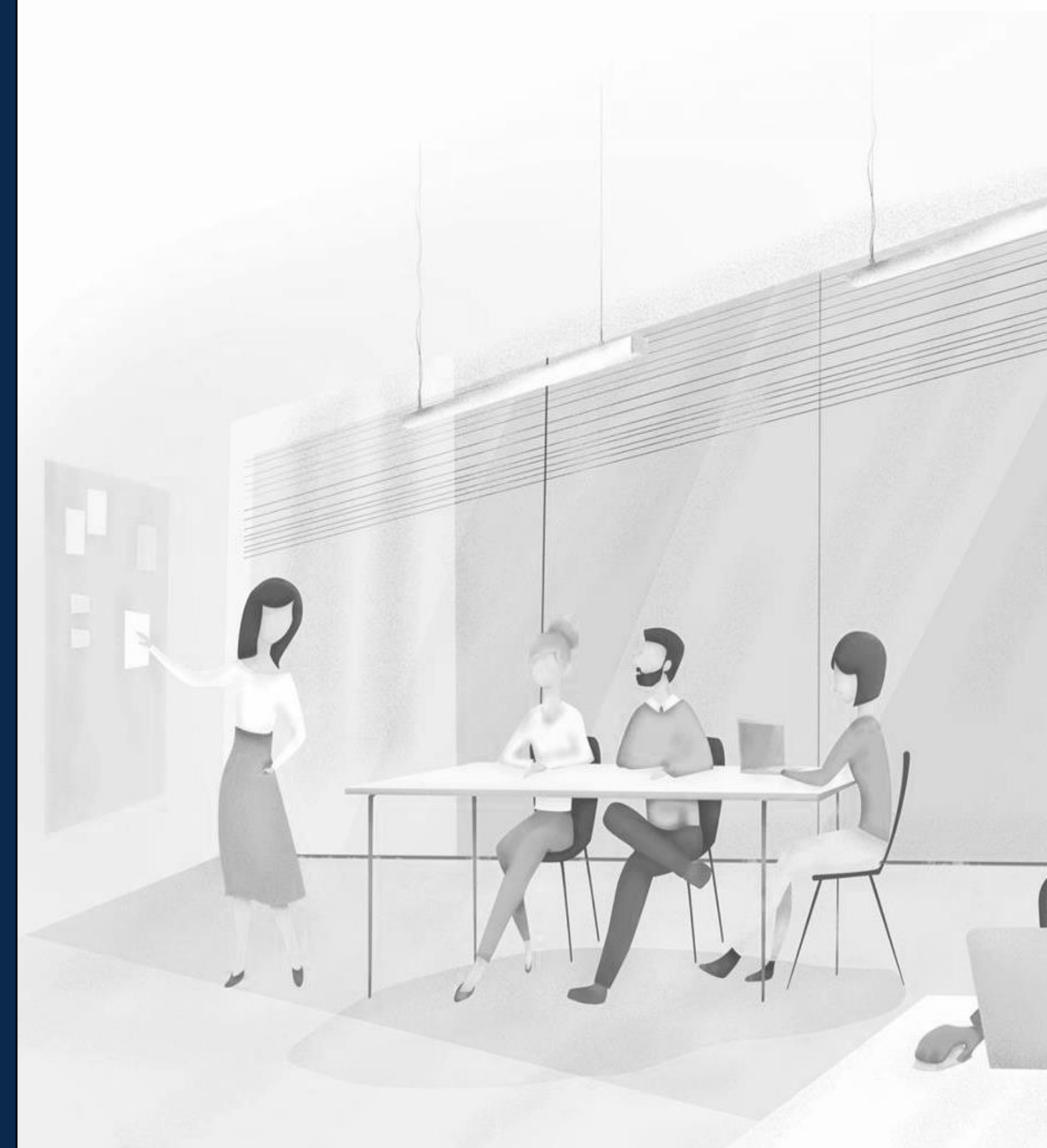
7 marca 2025 r. Komisja Europejska przyjęła **plan działania na rzecz praw kobiet**. W planie przedstawiono długoterminową wizję osiągnięcia równości płci, w oparciu o podstawowe zasady i cele polityczne określone w deklaracji zasad społeczeństwa równego pod względem płci. Celem jest ochrona i propagowanie praw kobiet oraz sprostanie nowym wyzwaniom w zakresie równouprawnienia płci, takim jak uprzedzenia, dyskryminacja i przemoc, które są dodatkowo wspomagane technologią.

Płeć w Horyzoncie 2020

KE uwzględniła kwestie dotyczące równości płci w Programie Horyzont Europa poprzez:

- Wprowadzenie dla projektów z **terminem zamknięcia w 2022 r.** konieczności posiadania Planu Równości Płci (GEP), co stało się **kryterium kwalifikowalności**.
- Traktowanie wymiaru płci (*gender & sex*) jako integralnej części badań i innowacji –wymogu branego pod uwagę w ramach **kryterium doskonałości**.
- Uznanie równowagi płci w **zespołach badawczych w rolach wiodących** za **kryterium uwzględniane przy tworzeniu rankingu wniosków** (w przypadku wniosków z równą liczbą punktów).
- Obranie sobie na cel osiągnięcie **pułapu 50%** kobiet w radach, grupach ekspertów i komisjach oceniających związanych z programem Horyzont Europa.

Podstawowe pojęcia

Sex, gender equality, gender dimension, gender mainstreaming

Płeć biologiczna (z ang. **sex**)

- Jest determinowana przez kilka cech biologicznych, zgodnie z funkcjami, które wynikają z cech chromosomalnych, hormonalnych, narządów rozrodczych lub czynników środowiskowych, które wpływają na ekspresję cech fenotypowych (morfologii) w organizmach rozmnażających się płciowo.
- U ludzi płeć odnosi się do biologicznych atrybutów, które różnicują płeć męską, żeńską lub interpłciowość.
- Wśród organizmów żywych innych niż człowiek płeć odnosi się do cech biologicznych, które pozwalają rozróżnić samca, samicę lub hermafrodytę.
- W badaniach inżynieryjnych i projektowania produktów płeć obejmuje cechy anatomiczne i fizjologiczne, które mogą wpływać na projektowanie produktów, systemów i procesów.
- Różnice płci mogą mieć znaczenie w przypadku wielu projektów badawczo-innowacyjnych.

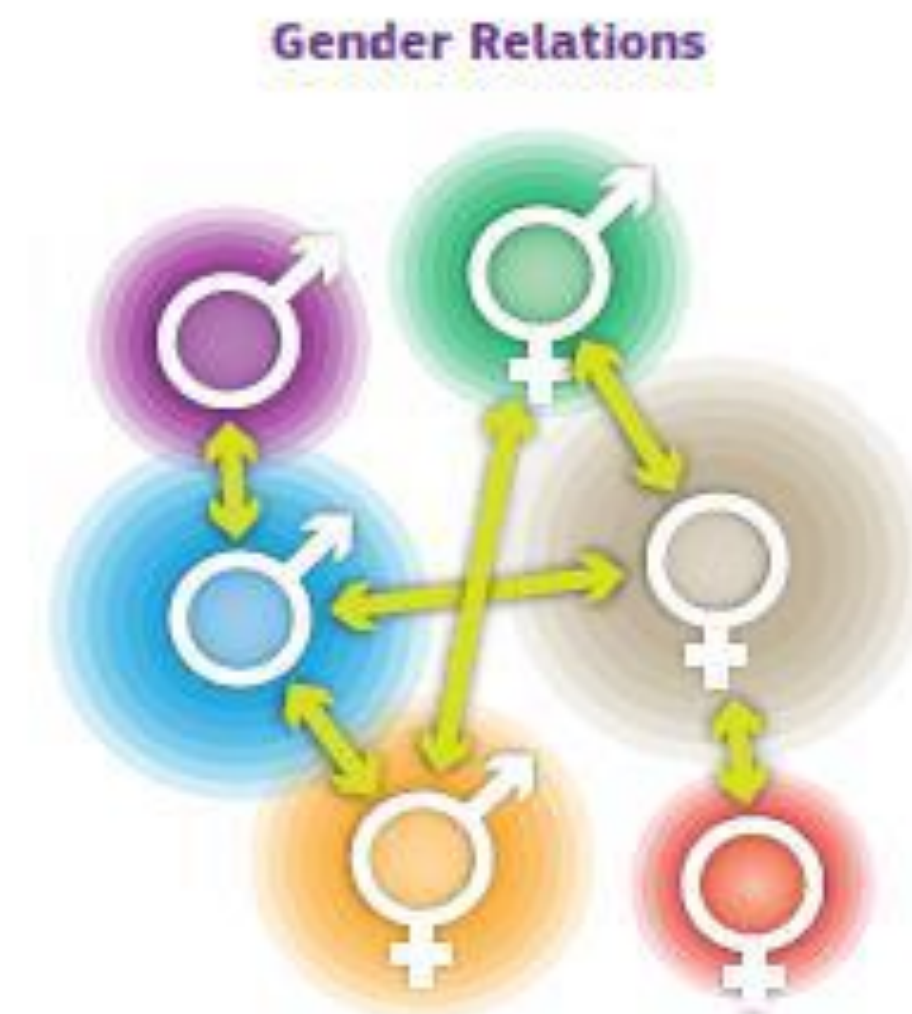
Płeć społeczno-kulturowa (z ang. **gender**)

- Odnosi się do socjokulturowych norm, tożsamości i relacji, które kategoryzują ludzi, porządkują społeczeństwa i organizacje oraz kształtują zachowania, produkty, technologie, środowiska i wiedzę.
- Postawy i zachowania związane z płcią są złożone i zmieniają się w czasie i miejscu, wraz ze zmianą norm i wartości kulturowych.
- To, w jaki sposób mówimy, nasz styl życia, rzeczy, których używamy, nasze zachowania, wszystko wskazuje na to, jakiej płci jesteśmy i ustanawia zasady interakcji.

Podstawowe pojęcia

Trzy powiązane wymiary płci społeczno-kulturowej

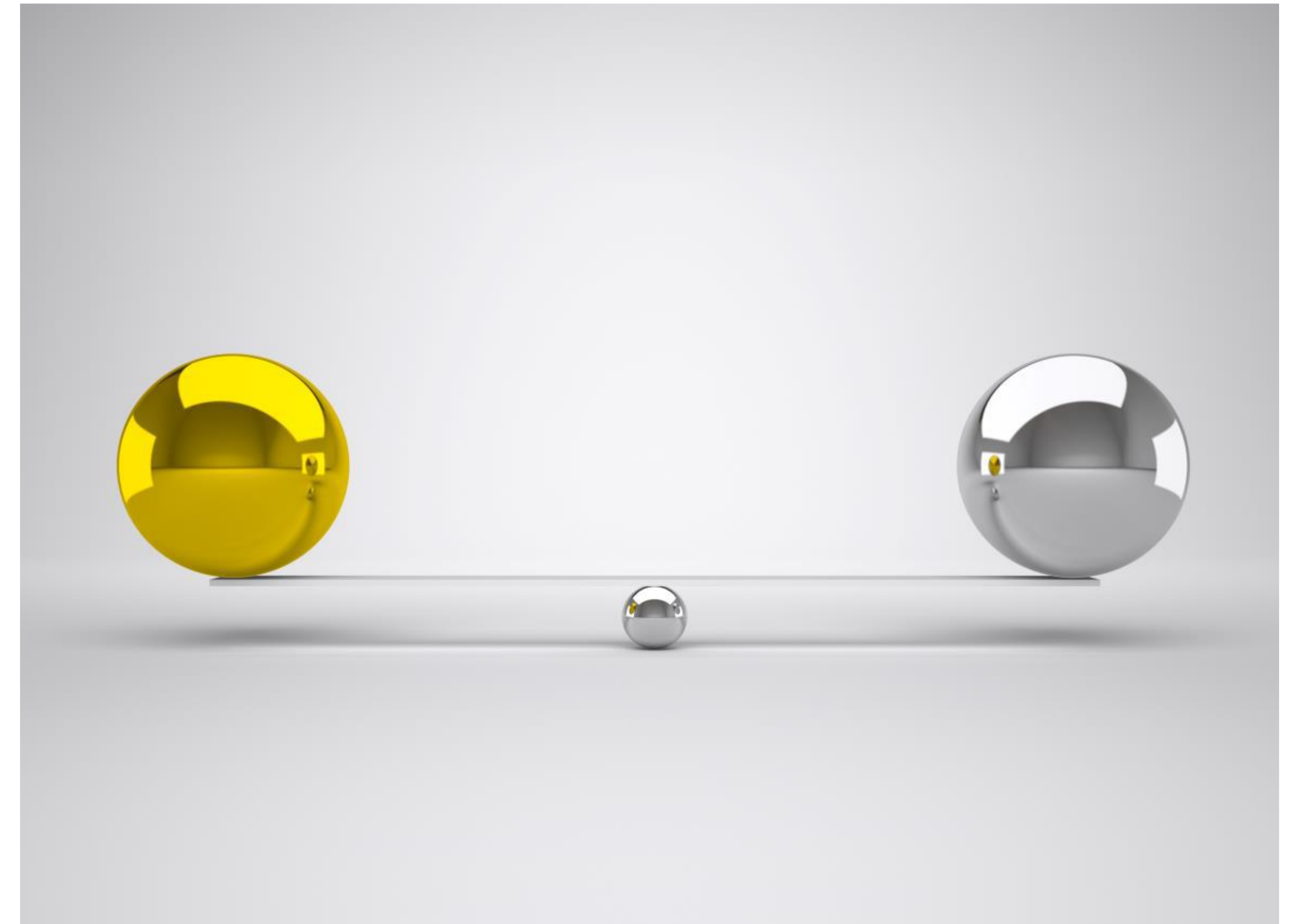
- **normy płci** (społeczno-kulturowe oczekiwania co do tego, co jest odpowiednie dla kobiet, mężczyzn lub osób niebinarnych, często opierając się na stereotypach płci),
- **tożsamości płciowe** (jak jednostki lub grupy postrzegają i prezentują się w relacji do norm płci, z najczęściej używanymi kategoriami, w tym: kobieta, mężczyzna i osoba niebinarna),
- **relacje płci** (w jaki sposób płeć biologiczna i społeczno-kulturowa kształtują interakcje społeczne w rodzinach, szkołach, miejscach pracy i miejscach publicznych, często obejmujące relacje władzy).

Podstawowe pojęcia

Gender equality = równość płci

- **Równe prawa, obowiązki i możliwości** kobiet i mężczyzn oraz dziewcząt i chłopców.
- **Równość nie oznacza, że kobiety i mężczyźni będą tacy sami**, lecz że ich prawa, obowiązki i możliwości nie będą zależeć od tego, czy urodzili się jako kobieta czy mężczyzna.
- Równość płci oznacza **uwzględnianie interesów, potrzeb i priorytetów** zarówno kobiet, jak i mężczyzn, **uznając różnorodność grup społecznych**.
- Równość płci **nie jest wyłącznie sprawą kobiet** – powinna angażować w pełni zarówno mężczyzn, jak i kobiety.
- Równość kobiet i mężczyzn postrzegana jest zarówno jako kwestia praw człowieka, jak i warunek oraz wskaźnik zrównoważonego rozwoju skoncentrowanego na człowieku.

Podstawowe pojęcia

Intersekcjonalność

- Podejście analityczne, które bada **w jaki sposób czynniki** takie, jak rasa, wiek, status społeczno-ekonomiczny, orientacja seksualna, poziom sprawności fizycznej i inne aspekty tożsamości, **nakładają się na siebie i wpływają na doświadczenia jednostek w kontekście płci.**
- Koncepcja intersekcjonalności podkreśla, że **różne formy dyskryminacji i nierówności mogą się wzajemnie wzmacniać**, tworząc unikalne wyzwania dla jednostek, które należą do więcej niż jednej marginalizowanej grupy społecznej.
- Intersekcjonalność jest kluczowa dla **zrozumienia, jak złożone i wielowymiarowe są doświadczenia jednostek** oraz dla formułowania polityk i praktyk, które biorą pod uwagę te **złożone formy nierówności.**
- Badacze i innowatorzy nie powinni rozważać płci w izolacji od innych zmiennych. Tożsamości płciowe, normy i relacje zarówno kształtują, jak i są kształtowane przez inne atrybuty społeczne.

Wymiar płci w badaniach

- Wymiar płci (*gender dimension*) w badaniach oznacza, że **płeć jest uwzględniona w projekcie badawczym** i systematycznie kontrolowana w całym procesie badawczym, **choć nie musi być głównym przedmiotem analizy.**
- Oznacza to badanie, **jak różnice między płciami mogą wpływać na badany temat** oraz **jak wyniki badań mogą różnić się w zależności od płci badanych.**
- Badania uwzględniające wymiar płci występują **w większości dyscyplin naukowych.**
- Na przykład projekt badawczy z zakresu prawa może analizować, w jaki sposób neutralne pod względem płci przepisy prawne wpływają w różny sposób na kobiety i mężczyzn, natomiast w dziedzinie medycyny mogą koncentrować się na analizowaniu, jak różne terapie działają na mężczyzn i kobiety, uwzględniając biologiczne i społeczne różnice między nimi.
- Wymiar płci może być również kluczowy w innych dziedzinach, takich jak **inżynieria, zarządzanie, architektura, urbanistyka czy sztuczna inteligencja.**

Zasady dotyczące równości płci w Horyzoncie Europa

Kwalifikowalność: Plan Równości Płci

Ranking: równowaga płci w zespołach badawczych w rolach wiodących

Doskonałość: włączenie wymiaru płci w Badaniach i Innowacjach

Kwalifikowalność: Plan Równości Płci

Plany Równości Płci (*Gender Equality Plans, GEPs*) są kluczowym elementem strategii Unii Europejskiej na rzecz promowania równości płci w badaniach i innowacjach.

Od 2022 roku posiadanie GEP jest obowiązkowym wymogiem dla organizacji badawczych, szkół wyższych oraz instytucji publicznych ubiegających się o finansowanie z programu Horyzont Europa.

Aby spełniać kryteria Horyzontu Europa, Plan Równości Płci musi uwzględniać następujące kluczowe elementy:

- GEP powinien być formalnie przyjęty przez instytucję, najlepiej na najwyższym poziomie zarządzania i opublikowany na stronie internetowej instytucji;
- Instytucje muszą zapewnić odpowiednie zasoby, zarówno finansowe, jak i ludzkie, niezbędne do realizacji działań przewidzianych w GEP;
- Instytucje muszą przeprowadzić analizę istniejących nierówności płci w swojej organizacji w różnych obszarach działalności, takich jak zatrudnienie, awanse, wynagrodzenia, a także w zakresie równowagi płci w procesach decyzyjnych;
- W ramach realizacji GEP w instytucji powinny być przewidziane działania edukacyjne i szkoleniowe z zakresu równości płci.

Pierwszy Plan Równości Płci Politechniki Śląskiej realizowany był w latach 2022-2025.

Od 1 stycznia 2026 r. obowiązuje wprowadzony Zarządzeniem Rektora nr 223/2025 z 23 grudnia 2025 r. Plan Równości Płci Politechniki Śląskiej od 2026 roku.

<https://lex.polsl.pl/423-lista/d/26580/13/?reporef=%2Flexlist%3Fsearch-global%3D223%252F2025>

Ranking: równowaga płci w zespołach badawczych w rolach wiodących

Jaka jest różnica między wymiarem płci (*gender dimension*) a równowagą płci (*gender balance*) w badaniach?

- **Równowaga płci** to równowaga między kobietami i mężczyznami w zespołach badawczych, które będą realizować projekt.
- Projekty programu „Horyzont Europa” powinny mieć na celu zapewnienie równego, 50/50 udziału zarówno mężczyzn, jak i kobiet w zespołach i na stanowiskach kierowniczych.
- W programie „Horyzont Europa” równowaga płci wśród **naukowców w rolach lidarskich** jest kryterium rankingu wniosków o takich samych wynikach oceny.
- **Wymiar płci** implikuje analizę i uwzględnienie ewentualnych różnic między chłopcami i dziewczętami lub mężczyznami i kobietami (cechy biologiczne oraz cechy społeczne i kulturowe) w treści projektu B+I.
- Włączenie wymiaru płci jest obecnie obowiązkowym wymogiem we wszystkich projektach badawczych i innowacyjnych w ramach programu „Horyzont Europa”, chyba że w danym temacie wyraźnie określono inaczej.

Ranking: równowaga płci w zespołach badawczych w rolach wiodących

- Równowaga płci (*gender balance*) odnosi się do proporcjonalnej reprezentacji kobiet i mężczyzn w zespołach badawczych, komitetach decyzyjnych oraz innych ciałach związanych z procesem badawczym.
- Dążenie do równowagi płci w zespołach badawczych ma na celu zapewnienie, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni mają równe szanse na udział w procesach decyzyjnych, rozwój kariery oraz wnoszenie wkładu w badania.
- Równowaga płci jest kluczowa dla promowania różnorodności myśli, perspektyw i doświadczeń w procesie badawczym, co może prowadzić do bardziej zróżnicowanych i innowacyjnych wyników.
- **Równowaga płci w zespołach badawczych** jest tak istotnym celem Programu **Horyzont Europa**, że ustanowiona została jednym z **kryteriów rankingowych** w ocenie projektów, stosowanym wówczas, gdy kilka projektów jest ocenionych *ex aequo*.

Ranking: równowaga płci w zespołach badawczych w rolach wiodących

Wnioski ocenione ex aequo

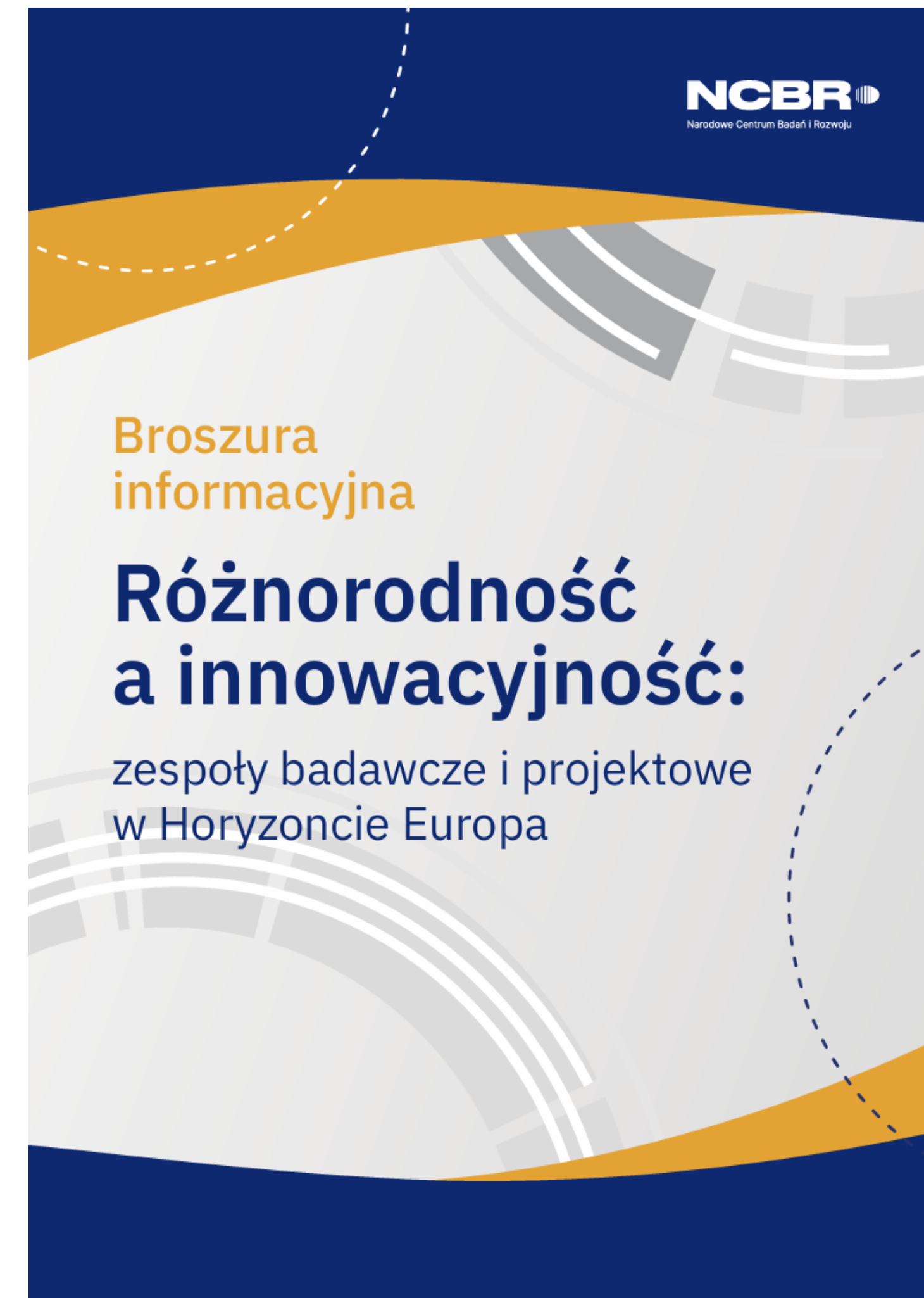
Eksperci tworzący ranking wniosków biorą wówczas pod uwagę według kolejności następujące priorytety:

- występowanie we wniosku ważnych aspektów danego konkursu, które nie zostały uwzględnione we wnioskach znajdujących się wyżej w rankingu,
- liczba punktów uzyskanych w kryterium „Doskonałość naukowa”, a następnie „Wpływ”; a w przypadku działań innowacyjnych (IA) liczba punktów w kryterium „Wpływ”, a następnie „Doskonałość naukowa”,
- **równowaga płci wśród pracowników wymienionych w wykazie naukowców i naukowczyń we wniosku, którzy będą w głównej mierze odpowiedzialni za prowadzenie prac badawczych lub innowacyjnych** (mają oni możliwość autoidentyfikacji we wnioskach i raportowaniu według trzech kategorii płci: kobieta, mężczyzna lub osoba niebinarna),
- różnorodność geograficzna – liczba państw członkowskich lub krajów stowarzyszonych reprezentowanych we wniosku, które nie otrzymają funduszy z projektów znajdujących się wyżej na liście rankingowej, jeśli rozpatrywany projekt nie przejdzie do finansowania (czyli celem jest to, aby jak najwięcej podmiotów z różnych krajów otrzymało dofinansowanie).

Ranking: równowaga płci w zespołach badawczych w rolach wiodących

Poza wymienionymi aspektami dotyczącymi naukowców i naukowców w projektach, ***Komisja Europejska dąży do tego, aby także w jej wewnętrznych strukturach, np. komisjach oceniających, gremiach ekspertów oraz grupach doradczych 50% stanowiły kobiety*** (ponieważ na szczeblach decyzyjnych wciąż jest ich zbyt mało) .

<https://www.kpk.gov.pl/wp-content/uploads/2023/04/Broszura-%E2%80%9ERoznorodnosc-a-innowacyjnosc.pdf>

Doskonałość: włączenie wymiaru płci w Badaniach i Innowacjach

Jak zająć się wymiarem płci w projekcie badawczym?

- We wzorze wniosku wnioskodawcy są proszeni o opisanie, w jaki sposób wymiar płci jest uwzględniony w treści projektu.

Konkursy, w których uwzględnianie perspektywy płci nie jest obowiązkowe, mają umieszczoną w opisie poniższą formułę:

In this topic the integration of the gender dimension (sex and gender analysis) in reserch and innovation

Takich konkursów jest jednak w Programie niewiele. Komisja Europejska stawia na integrację perspektywy płci jako istotny element oceny doskonałości projektów, dlatego odpowiednie uwzględnienie tego aspektu jest niezbędne dla pozytywnej oceny wniosku.

- Jeżeli wnioskodawcy uważają, że wymiar płci nie jest istotny w ich projekcie, powinni przedstawić **solidne uzasadnienie**, które zostanie wzięte pod uwagę podczas oceny wniosku, m.in. z odpowiednimi odniesieniami do publikacji naukowych. Brak takiego uzasadnienia może spowodować obniżenie oceny merytorycznej wniosku, nawet jeżeli w projekcie wymiar płci rzeczywiście nie ma żadnego znaczenia.

Wstępna analiza: Czego dotyczy badanie?

- Wstępna analiza płci ma na celu nie tylko **zidentyfikowanie potencjalnych różnic**, ale również **zaplanowanie odpowiednich strategii badawczych**, które pozwolą na ich uwzględnienie.
- Dzięki temu **badania** stają się bardziej rzetelne, adekwatne i **mają większą wartość aplikacyjną**, co jest zgodne z celami Horyzontu Europa i promowaniem równości płci w nauce i innowacjach.

Wstępna analiza: Czego dotyczy badanie?

Kluczowe pytania do rozważenia podczas analizy:

1. Czy temat badania dotyczy populacji, która może doświadczać różnych rezultatów w zależności od płci?

Na przykład, w badaniach medycznych różnice biologiczne między kobietami a mężczyznami mogą wpływać na wyniki leczenia, podczas gdy w badaniach społecznych różnice kulturowe i role płciowe mogą kształtować różnorodne doświadczenia i perspektywy. Bardziej wnikliwa analiza pokazuje jednak, że w medycynie także płęć społeczno-kulturowa może odgrywać znaczącą rolę, np. stereotypy płciowe wpływają na sposoby sygnalizowania i interpretacje zgłaszanych objawów.

2. Czy istnieją dowody na różnice między płciami w dostępnych danych lub w literaturze naukowej?

Na przykład, czy istnieją różnice w symptomach, reakcjach na leczenie, zachowaniach lub doświadczeniach w zależności od płci. Uwzględnienie tych różnic jest kluczowe dla zapewnienia, że badania nie będą reprodukcować uprzedzeń lub wykluczać istotnych grup.

Wstępna analiza: Czego dotyczy badanie?

Kluczowe pytania do rozważenia podczas analizy:

3. Jak różnice płciowe mogą wpłynąć na wyniki badań?

Zrozumienie tego aspektu pozwala na bardziej precyzyjne formułowanie hipotez badawczych oraz na wybór metodologii, która jest odpowiednia do zbadania tych różnic. Na przykład, w projektach związanych z technologią, może być konieczne uwzględnienie różnic w sposobie użytkowania i preferencjach związanych z płcią.

4. Jakie mogą być etyczne implikacje uwzględnienia albo pominięcia analizy płci?

Należy rozważyć, czy badania mogą przyczynić się do zmniejszenia nierówności ze względu na płeć albo przeciwnie – do ich pogłębienia. Na przykład, czy etyczne jest opracowywanie produktów sztucznej inteligencji, które mogą rozpowszechniać uprzedzenia płciowe i rasowe z powodu braku różnorodności danych wykorzystywanych do uczenia sztucznej inteligencji? Co można zrobić opracowując takie produkty aby zapobiec, ograniczyć możliwość rozpowszechniania uprzedzeń?

Podstawowe kroki analizy

1. Określenie tematu badania

- Zanim instytucja przystąpi do analizy wymiaru płci, kluczowe jest precyzyjne określenie, czego dotyczy badanie. Jeśli badanie w żaden sposób nie dotyczy ludzi, lecz innych organizmów żywych, należy rozważyć przeprowadzenie analizy czynnika płci biologicznej. Jednak, **jeśli badanie angażuje ludzi, zarówno jako podmiot badań, jak również na etapie implementacji wyników, konieczne staje się rozważenie wpływu płci biologicznej oraz społeczno-kulturowej.**
- W przypadku badań, które obejmują kwestie związane z płcią biologiczną lub społeczno-kulturową, konieczne jest również uwzględnienie intersekcyjności – czyli tego, jak różne kategorie społeczne, takie jak rasa, klasa społeczna, orientacja seksualna, mogą wzmacniać lub modyfikować wpływ płci na badany problem.

Podstawowe kroki analizy

2. Analiza istniejących danych – normy płciowe

- Po określeniu tematu badania, kolejnym krokiem jest przegląd i analiza istniejących danych dotyczących norm płciowych. Normy płciowe to społeczne i kulturowe oczekiwania dotyczące tego, co jest uważane za odpowiednie zachowanie i role dla kobiet, mężczyzn i osób niebinarnych.
- Analiza ta powinna uwzględniać, **w jaki sposób te normy mogą wpływać na badany problem oraz na zachowania, postawy i potrzeby różnych grup.**
- Przykładem może być analiza, jak normy płciowe wpływają na dostęp kobiet i mężczyzn do edukacji w określonych dziedzinach nauki, co może prowadzić do zidentyfikowania barier, które należy uwzględnić w badaniu.

Podstawowe kroki analizy

3. Analiza istniejących danych – tożsamości płciowe

- W kolejnym etapie należy skupić się na tożsamościach płciowych, czyli na tym, **jak jednostki postrzegają i wyrażają swoją płć w relacji do norm społecznych**. Tożsamości płciowe mogą różnić się od przypisanej płci metrykalnej (którą powszechnie nazywamy biologiczną).
- Analiza ta pozwala zrozumieć, **w jaki sposób te różne tożsamości mogą wpływać na doświadczenia i potrzeby jednostek w kontekście badanego problemu**.
- Na przykład, badania nad dostępem do usług zdrowotnych mogą wymagać zrozumienia, jak różne przyjmowane tożsamości płciowe wpływają na dostępność i jakość tych usług.

Podstawowe kroki analizy

4. Konsultacje

- Po przeprowadzeniu analiz norm i tożsamości płciowych, kolejnym kluczowym krokiem są konsultacje z grupami docelowymi oraz ekspertami w dziedzinie płci. Konsultacje te mają na celu **potwierdzenie ustaleń z wcześniejszych etapów oraz uzyskanie dodatkowych informacji**, które mogą nie być dostępne w literaturze lub w danych.
- Konsultacje będą również pomocne w **zidentyfikowaniu specyficznych potrzeb i barier**, które mogą wpływać na **skuteczność proponowanych działań badawczych**.
- Jest to etap, na którym warto zaangażować zarówno osoby bezpośrednio dotknięte badanym problemem, jak i specjalistów ds. równości płci, aby zapewnić, że **wyniki badań będą adekwatne i praktycznie użyteczne**.

Podstawowe kroki analizy

5. Wnioski i implementacja

- Wszystkie wnioski z analizy trzeba dostosować do opisu projektu. Komisja Europejska wymaga, aby ustalenia dotyczące różnych sposobów doświadczania danego problemu przez kobiety i mężczyzn, dziewczęta i chłopców, były zintegrowane z projektem na wszystkich jego etapach. To oznacza, **że każda różnica płciowa, która została zidentyfikowana, powinna być uwzględniona przy opracowywaniu zaleceń oraz strategii implementacyjnych.**
- Włączenie tego kroku do planu projektu zwiększa jego wartość naukową i aplikacyjną, jednocześnie wspierając cele UE związane z promowaniem równości płci i zrównoważonym rozwojem.
- Implementacja wyników analizy ze względu na płeć powinna być także częścią procesu oceny efektów projektu oraz planowania jego kolejnych etapów. W tym celu pomocne może być wykorzystanie narzędzi takich jak *Gender Impact Assessment*, które pomagają w systematycznej ocenie i integracji wymiaru płci w badaniach.

Podstawowe kroki analizy

6. Analiza i interpretacja wyników przeprowadzonych badań

- Ostatnim i kluczowym krokiem w procesie uwzględniania wymiaru płci w badaniach jest dokładna analiza i interpretacja wyników w kontekście płci. Na podstawie zgromadzonych danych i ich analizy, konieczne jest ocena tego, **jak różnice płciowe wpłynęły na wyniki badań** oraz w jaki sposób te różnice mogą być **uwzględnione w formułowaniu wniosków i rekomendacji**.
- Na przykład, w przypadku projektów badawczych dotyczących zdrowia, wyniki mogą wskazać, że pewne terapie są mniej skuteczne u kobiet niż u mężczyzn ze względu na różnice biologiczne między płciami lub różne sposoby, w jakie obie grupy doświadczają choroby. Takie wnioski powinny zostać odzwierciedlone w zaleceniach dotyczących dalszych badań lub adaptacji terapii, aby były one bardziej efektywne dla obu płci.

ZBIERANIE I ANALIZA DANYCH W PODZIALE NA PŁEĆ

W procesie badawczym kluczowe jest uwzględnienie płci nie tylko na poziomie koncepcyjnym, ale również **na poziomie operacyjnym**, czyli w zbieraniu i analizie danych. Zapewnienie, że dane są zbierane i analizowane z podziałem na płeć, stanowi fundament rzetelnej analizy uwzględniającej różnice płciowe, co z kolei prowadzi do bardziej dokładnych i wiarygodnych wyników badawczych.

Zbieranie danych z podziałem na płeć

Podczas zbierania danych niezwykle ważne jest, aby **każda informacja dotycząca ludzkich zachowań, poglądów procesów itp., była rejestrowana z uwzględnieniem zmiennej „płeć”**. Oznacza to, że dane muszą być rozdzielane na kategorie mężczyzn, kobiet oraz (jeśli to możliwe i właściwe) inne tożsamości płciowe. *Takie podejście pozwala na identyfikację ewentualnych różnic lub nierówności związanych z płcią, które mogą mieć istotny wpływ na wyniki badań i ich implementację.*

Analiza danych z uwzględnieniem płci

Po zebraniu danych, kolejnym krokiem jest ich **analiza**, która **również musi uwzględniać podział na płeć**. Analiza ta powinna obejmować porównanie wyników pomiędzy różnymi grupami płciowymi, a także identyfikację ewentualnych wzorców i różnic, które mogą wynikać z płci.

Przykładowo, w badaniach społecznych, analiza danych z podziałem na płeć może ujawnić, jak różne grupy doświadczają określonych zjawisk, takich jak przemoc domowa czy dyskryminacja w miejscu pracy. Ważne jest, aby wyniki te były następnie interpretowane w kontekście społecznym i kulturowym, aby lepiej zrozumieć ich znaczenie i implikacje.

Przykłady uwzględnienia perspektywy płci w projektach badawczych Horyzont 2020

- **Zdrowie i medycyna**

Badania nad chorobami układu sercowo-naczyniowego

W jednym z projektów finansowanych w ramach Programu Horyzont 2020 przeprowadzono badania nad różnicami płciowymi w objawach i leczeniu zawału serca. Wyniki pokazały, że kobiety i mężczyźni mogą doświadczać innych objawów, co ma kluczowe znaczenie dla diagnozy i leczenia. Dzięki temu badaniu opracowano bardziej precyzyjne wytyczne dla lekarzy, co z kolei poprawiło skuteczność leczenia u obu płci.

- **Technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT)**

Sztuczna inteligencja i uczenie maszynowe

W ramach innego projektu, również wspieranego przez Horyzont 2020, przeanalizowano, jak algorytmy sztucznej inteligencji mogą reprodukcować istniejące uprzedzenia płciowe.

W wyniku tego badania opracowano nowe metody treningu algorytmów, które uwzględniają różnice płciowe i promują bardziej sprawiedliwe i neutralne pod względem płci rozwiązania w aplikacjach AI.

Przykłady uwzględnienia perspektywy płci w projektach badawczych Horyzont 2020

Przystawione przykłady pochodzą z raportu *Gendered Innovations 2*, który został opracowany przez ekspertów na podstawie doświadczeń z programu Horyzont 2020 i stanowi cenne źródło wiedzy i inspiracji dla badaczy i innowatorów.

- 15 case studies z Horyzontu 2020
- Udoskonalone metodologie integracji analizy opartej na płci oraz analizy przekrojowej w treści badań naukowych i innowacji
- Rekomendacje w oparciu o badania naukowe dla Horyzontu Europa
- Materiały podnoszące świadomość istnienia zjawisk związanych z płcią

Raport dostępny jest na stronie:

<https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/33b4c99f-2e66-11eb-b27b-01aa75ed71a1>

Przykłady uwzględnienia perspektywy płci w projektach badawczych Horyzont 2020

- **Zmiany klimatu i energia**

*Analiza płci w projektach
dotyczących energii odnawialnej*

W jednym z projektów Horyzontu 2020 dotyczących energii odnawialnej, zbadano różnice w postrzeganiu i akceptacji nowych technologii energetycznych przez kobiety i mężczyzn. Wyniki badań wskazały na konieczność dostosowania kampanii edukacyjnych i strategii wdrażania technologii, aby lepiej uwzględniać potrzeby obu płci, co zwiększyło akceptację społeczną tych technologii.

- **Planowanie miejskie i transport**

Zrównoważony transport publiczny

W projekcie Horyzontu 2020 dotyczącym zrównoważonego transportu miejskiego przeanalizowano różnice w korzystaniu z transportu publicznego przez kobiety i mężczyzn. Odkryto, że kobiety częściej korzystają z transportu publicznego, ale mają inne potrzeby związane z bezpieczeństwem i jego dostępnością. Wyniki te zostały wykorzystane do zaprojektowania bardziej inkluzywnego systemu transportowego, który lepiej odpowiada na potrzeby wszystkich użytkowników.

Przygotowanie wniosku projektowego

Zasadnicze elementy uwzględnienia wymiaru płci:

1. Opis wymiaru płci w treści projektu

Wnioskodawcy są zobowiązani do wyjaśnienia, **jak płeć będzie uwzględniana w kontekście badanych zagadnień**. Obejmuje to analizę, czy istnieją różnice między płciami, które mogą wpływać na wyniki badań oraz jak te różnice zostaną uwzględnione w projektowaniu badań, zbieraniu danych, analizie wyników i interpretacji. **Należy jasno określić, jakie kroki zostaną podjęte**, aby zapewnić inkluzywność wyników projektu.

2. Sekcja metodologiczna

Wnioskodawcy powinni opisać **metody, które zostaną zastosowane do analizy płci**, takie jak zbieranie danych z podziałem na płeć, stosowanie odpowiednich narzędzi analitycznych oraz uwzględnienie intersekcjonalności, czyli jak różne aspekty tożsamości (np. wiek, pochodzenie etniczne) wpływają na wyniki badania w połączeniu z płcią.

Przygotowanie wniosku projektowego

Zasadnicze elementy uwzględnienia wymiaru płci:

3. Zespół projektowy i zarządzanie

W formularzu wniosku należy przedstawić, w jaki sposób zostanie zapewniona równowaga płci w zespole badawczym, w tym na stanowiskach kierowniczych.

Wskazanie mechanizmów monitorowania i zarządzania równowagą płci jest również istotnym elementem oceny projektu.

4. Ewaluacja i wyniki

W projekcie należy także uwzględnić, w jaki sposób wyniki badań zostaną ocenione pod względem ich wpływu na różne grupy płciowe. Wnioskodawcy powinni przedstawić plany, jak uwzględnić wyniki analizy płci w raportach końcowych oraz w publikacjach naukowych, aby zapewnić, że badania wnoszą wkład w równość płci.

Kryteria oceny wniosków projektowych

Uwzględnienie perspektywy płci jest wymagane w ramach każdego z trzech głównych kryteriów oceny:

1. Doskonałość

Wnioskodawcy muszą wykazać, że perspektywa płci została uwzględniona w analizie problemu badawczego, formułowaniu pytań badawczych oraz metodologii. Projekty muszą wyjaśniać, **w jaki sposób płeć wpływa na badane zjawiska i jak to zostanie uwzględnione w planowaniu i realizacji badań**. Na przykład, jeśli badania dotyczą zdrowia, wnioskodawcy muszą rozważyć, czy istnieją różnice płciowe w objawach, diagnostyce i leczeniu chorób.

2. Oddziaływanie

W tym kryterium perspektywa płci powinna być uwzględniona przy ocenie potencjalnych rezultatów projektu i ich wpływu na różne grupy społeczne. Wnioskodawcy powinni pokazać, **jak wyniki projektu przyczynią się do poprawy sytuacji zarówno kobiet, jak i mężczyzn oraz jak projekt przyczyni się do zmniejszenia nierówności płciowych**. Przykładem może być analiza wpływu polityk publicznych na równość płci lub rozwój produktów, które są lepiej dostosowane do potrzeb obu płci.

3. Jakość i efektywność realizacji

W kontekście zarządzania projektem, wnioskodawcy muszą zapewnić, że perspektywa płci jest uwzględniona w składzie zespołu projektowego oraz w procesach decyzyjnych. W szczególności **należy dążyć do zapewnienia równowagi płci w zespołach badawczych**, co jest oceniane jako element jakości zarządzania projektem. Wnioskodawcy powinni również **zaplanować działania mające na celu monitorowanie i promowanie równości płci w trakcie realizacji projektu**.

Częste błędy przy uwzględnianiu perspektywy płci we wnioskach projektowych

- **Brak analizy lub powierzchowna analiza**

Wnioskodawcy często ograniczają się do stwierdzenia, że płeć nie ma wpływu na projekt, zamiast przeprowadzić dogłębną analizę, która uzasadnia taką konkluzję. Często brakuje szczegółowej analizy, która pokazuje czy – i ewentualnie, jak – płeć może wpływać na różne aspekty projektu, takie jak metody badawcze czy interpretacja wyników. [Powierzchnowa analiza lub jej całkowity brak może prowadzić do obniżenia oceny wniosku.](#)

- **Nieodpowiednie zbieranie i analiza danych**

Częstym błędem jest [zbieranie danych bez podziału na płeć, co uniemożliwia późniejszą analizę różnic płciowych](#). Brak analizy danych pod kątem płci oznacza, że różnice między kobietami a mężczyznami mogą zostać zignorowane, co wpływa na jakość i adekwatność wyników.

- **Brak równowagi płci w zespole projektowym**

Niejednokrotnie wnioskodawcy nie zapewniają równowagi płci w zespołach badawczych lub na stanowiskach kierowniczych. Co prawda, nie jest to obligatoryjne, ale stanowi wartość dodaną projektów w Horyzoncie Europa i jest dobrze widziane przez ewaluatorów. [Nawet jeśli zapewnienie równowagi w zespole badawczym jest z różnych przyczyn niemożliwe, to można przedstawić strategie mające na celu dążenie do bardziej zrównoważonej reprezentacji płci w zespole w trakcie realizacji projektu i monitorowanie tych aspektów.](#)

- **Brak zrozumienia pojęcia perspektywy płci**

Niektórzy wnioskodawcy [mylnie interpretują wymóg uwzględnienia perspektywy płci, utożsamiając go jedynie z równowagą płci w zespole projektowym](#). Perspektywa płci dotyczy nie tylko składu zespołu, ale także treści badań, metodologii i analiz. Brak uwzględnienia tego szerszego kontekstu może prowadzić do niezrozumienia, jak płeć wpływa na badany problem i jakie ma to konsekwencje dla projektu.

- **Niejasne uzasadnienie braku perspektywy płci**

Jeśli wnioskodawcy uważają, że perspektywa płci nie jest istotna dla ich projektu, muszą to wyraźnie uzasadnić. [Częstym błędem jest nieprzekonujące lub niepełne wyjaśnienie, dlaczego płeć nie odgrywa roli w danym kontekście badawczym.](#) Tego typu brak uzasadnienia może obniżyć ocenę wniosku i skutkować jego odrzuceniem .

Realizacja projektu

Zarządzanie projektem w ramach Horyzontu Europa wymaga nie tylko uwzględnienia perspektywy płci na etapie planowania i składania wniosku, ale także jej **konsekwentnego monitorowania i realizacji przez cały cykl życia projektu**. Oto kluczowe strategie, które mogą pomóc w utrzymaniu równowagi płci oraz uwzględnianiu perspektywy płci na wszystkich etapach realizacji projektu:

1. Równowaga płci w zespole projektowym

Rekrutacja i awans – zapewnienie równowagi płci w zespole projektowym od samego początku jest kluczowe. Proces rekrutacji powinien być przejrzysty i sprawiedliwy, a także zaprojektowany w taki sposób, aby przyciągać zarówno kobiety, jak i mężczyzn. Ogłoszenia rekrutacyjne nie powinny wskazywać na preferowaną płć osoby starającej się o pracę, poza ściśle uzasadnionymi przypadkami, kiedy określona płć jest warunkiem koniecznym wykonywania danej pracy (np. kiedy praca wymaga przenoszenia ciężarów większych niż te określone w przepisach BHP jako maksymalne dla kobiet). Równowaga płci powinna być również brana pod uwagę podczas awansowania członków zespołu, zwłaszcza na stanowiska kierownicze.

Środowisko pracy – tworzenie środowiska pracy sprzyjającego równowadze między życiem zawodowym a prywatnym jest kluczowe dla utrzymania równowagi płci w dłuższym okresie. Powinno to obejmować elastyczne godziny pracy, możliwość pracy zdalnej oraz wsparcie w zakresie opieki nad dziećmi.

2. Monitorowanie postępów

Regularne oceny – aby zapewnić, że perspektywa płci jest uwzględniana na każdym etapie realizacji projektu, konieczne jest regularne monitorowanie postępów w projekcie. Zespoły projektowe powinny ustalić harmonogramy przeglądów, w których będą analizowane wyniki pod kątem różnic płciowych oraz wdrożenie strategii zarządzania zespołem pod względem równowagi płci. Ocena działań uwzględniających wymiar i równowagę płci jest zazwyczaj częścią szerszego procesu cyklicznego monitorowania postępów w realizacji projektu.

Raportowanie – w ramach raportowania postępów projektu, należy regularnie oceniać i dokumentować, jak perspektywa płci została uwzględniona w realizacji zadań projektowych. Raporty te mogą być również wykorzystywane do identyfikacji obszarów wymagających poprawy oraz do planowania dalszych działań.

Realizacja projektu

3. Włączenie perspektywy płci na wszystkich etapach projektu

Metodologia badawcza – powinna być zaprojektowana w taki sposób, aby umożliwiać analizę różnic płciowych oraz ich wpływu na wyniki badawcze na każdym etapie realizacji projektu, od zbierania danych po ich analizę i interpretację wyników.

Intersekcjonalność – warto również uwzględnić intersekcjonalność, czyli jak inne czynniki, takie jak wiek, status społeczno-ekonomiczny czy pochodzenie etniczne, mogą wpływać na wyniki badań w połączeniu z płcią. Analiza ta pomaga w uzyskaniu pełniejszego obrazu badanych zjawisk i zapobiega wykluczeniu pewnych grup społecznych z uwagi na nieodpowiednie metody badawcze.

4. Adaptacja i elastyczność

Dostosowanie strategii – w miarę postępu projektu mogą pojawić się nowe informacje lub zmienne, które będą wymagały dostosowania strategii związanej z równowagą płci i uwzględnianiem perspektywy płci. Ważne jest, aby zespół projektowy był elastyczny i gotowy do wprowadzenia zmian, które mogą poprawić jakość i adekwatność badań.

Edukacja i szkolenia – regularne szkolenia dla członków zespołu na temat znaczenia perspektywy płci oraz najlepszych praktyk w tym zakresie mogą pomóc w utrzymaniu wysokich standardów przez cały cykl życia projektu

Monitorowanie postępów i raportowanie wyników

Monitorowanie postępów i raportowanie wyników związanych z płcią jest kluczowe dla zapewnienia, że cele dotyczące równości płci są realizowane na każdym etapie projektu. Oto kluczowe narzędzia i strategie, które mogą pomóc w śledzeniu i raportowaniu tych wyników:

1. Konkretne wskaźniki

■ **Zbieranie i analiza danych z podziałem na płeć** - podstawowym narzędziem monitorowania jest regularne zbieranie i analiza danych z uwzględnieniem podziału na płeć.

W ramach projektu należy ustalić **zestaw wskaźników, które pozwolą na ocenę, w jaki sposób różnice płciowe wpływają na wyniki projektu**. Te wskaźniki mogą obejmować m.in. liczbę uczestników według płci, różnice w wynikach badania w zależności od płci, rozkład płci w próbie badawczej.

■ **KPI (Key Performance Indicators)** – to kluczowe wskaźniki wydajności związane z płcią. Monitorowanie ich przez cały okres trwania projektu umożliwia śledzenie postępów w realizacji celów równości płci. KPI mogą obejmować m.in. stopień zaawansowania w integracji perspektywy płci w badaniach lub sukces w rekrutacji zrównoważonego zespołu pod względem płci.

2. Regularne raportowanie

■ **Raporty okresowe** – w trakcie realizacji projektu, zespoły badawcze regularnie składają raporty okresowe z częstotliwością określoną w umowie grantowej. **Jeśli w projekcie uwzględniono wymiar płci, to raporty powinny obejmować również ocenę realizacji celów związanych z płcią**. Raporty te powinny zawierać zarówno jakościowe, jak i ilościowe analizy postępów, wskazując na wszelkie wyzwania, które napotkano oraz kroki podjęte w celu ich przezwyciężenia.

■ **Raport końcowy** – powinien opisywać, **jak perspektywa płci została uwzględniona na każdym etapie realizacji projektu oraz jakie były wyniki tych działań**. Powinien również zawierać rekomendacje dotyczące dalszych działań w zakresie równości płci w przyszłych badaniach lub projektach innowacyjnych.

Monitorowanie postępów i raportowanie wyników

3. Narzędzia cyfrowe i systemy monitorowania

■ **Platformy zarządzania projektami** – wykorzystanie specjalistycznych platform do zarządzania projektami, które umożliwiają śledzenie wskaźników związanych z płcią w czasie rzeczywistym, może być wspomagającym elementem skutecznego monitorowania. Te narzędzia mogą automatycznie generować raporty i wizualizacje danych, co ułatwia analizę postępów i identyfikację potencjalnych problemów na wczesnym etapie.

■ **Narzędzia oceny wpływu płci (*Gender Impact Assessment Tools*)** – specjalne narzędzia oceny wpływu płci pozwalają na analizę, jak różne działania projektu wpływają na kobiety i mężczyzn oraz na ocenę tego, czy projekt przyczynia się do zmniejszenia nierówności płciowych. Takie narzędzia mogą być używane zarówno na etapie planowania, jak i monitorowania projektu. Niektóre z nich dotyczą wdrażania lokalnych polityk równości płci i projektów o charakterze społecznym, ale można je z powodzeniem zaadoptować także do projektów badawczych i innowacyjnych.

Przykładowe narzędzia:

Narzędzie z projektu „Gendered Innovations”:

- <https://genderedinnovations.stanford.edu/methods/impact.html>

Narzędzie Europejskiego Instytutu ds. Równości Kobiet i Mężczyzn:

- https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-impact-assessment/guide-gender-impact-assessment?language_content_entity=en

Narzędzie organizacji „Women in Europe for a Common Future”:

- <https://www.wecf.org/wp-content/uploads/2019/01/FINAL-GIM-Tool-Jan-19.pdf>

Narzędzia Komisji ds. Równości Płci w australijskiego stanu Victoria:

- https://www.genderequalitycommission.vic.gov.au/sites/default/files/2022-03/DPC%202011%20CGEPS_GIA-Toolkit_FA-Web_0%20%284%29%20%286%29.pdf
- <https://www.genderequalitycommission.vic.gov.au/sites/default/files/2022-09/Gender%20impact%20assessment%20template.pdf>

Listy sprawdzające dla zespołów projektowych

Listy sprawdzające zostały opracowane jako praktyczne narzędzia wspierające zespoły projektowe w systematycznym uwzględnianiu płci na wszystkich etapach realizacji projektu.

Dzięki tym listom zespoły projektowe mogą monitorować, czy odpowiednie działania zostały podjęte w zakresie integracji perspektywy płci, zarówno w fazie planowania, jak i podczas realizacji oraz raportowania wyników projektu. Regularne korzystanie z tych narzędzi pomaga zidentyfikować potencjalne luki i ryzyka, a także umożliwia podejmowanie działań naprawczych w celu zapewnienia, że projekt przyczynia się do promowania równości płci.

Gotowe listy sprawdzające z projektów unijnych:

Checklist for Gender-Sensitive Research Equal4Europe

- <https://equal4europe.eu/checklist-for-gender-sensitive-research/>

Dotyczy uwzględniania wrażliwości na kwestie płci w badaniach naukowych. Została opracowana w ramach projektu Equal4Europe, który ma na celu promowanie równości płci w instytucjach badawczych i akademickich, a także w projektach badawczych i edukacyjnych. Lista ta podkreśla, jak ważne jest uwzględnianie kwestii płci w całym procesie badawczym, począwszy od planowania, przez realizację badań, aż po analizę i publikację wyników.

Checklist for Gender in Research - Gender in EU-funded Research Toolkit and Training

- https://www.yellowwindow.com/files/ugd/17c073_22d7b327acc8434a91dbceba1898e7d2.pdf

Jest to narzędzie mające na celu zapewnienie, że kwestie równości płci i różnice płciowe są odpowiednio uwzględniane na każdym etapie procesu badawczego. Celem tej listy sprawdzającej jest wsparcie badaczy w systematycznym uwzględnianiu perspektywy płci w ich projektach badawczych, co ma prowadzić do bardziej kompleksowych i rzetelnych wyników badawczych, a także do promowania równości płci w nauce.

Lista sprawdzająca do wykorzystania z przewodnikiem „Gendered Innovations 2”

- Lista jest zamieszczona na str. 39-40 przewodnika dla zespołów projektowych „**Jak uwzględnić wymiar płci w projektach Horyzontu Europa?**” opracowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

W opracowaniu prezentacji wykorzystano opublikowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju przewodnik dla zespołów projektowych

Jak uwzględnić wymiar płci w projektach Horyzontu Europa?

oraz materiały otrzymane dzięki uprzejmości **Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych UE w zakresie równości płci w Horyzoncie Europa.**

Na stronie <https://www.kpk.gov.pl/jak-uczestniczyc-w-he/gender> można znaleźć aktualne informacje na temat wymogów polityki Unii Europejskiej dotyczących uwzględnienia perspektywy płci w projektach badawczych Horyzontu Europa.

W kwestiach dotyczących integracji perspektywy płci w badaniach i innowacjach, można kontaktować się z ekspertką Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych UE w zakresie równości płci w Horyzoncie Europa pod adresem: monika.ryndziona@ncbr.gov.pl

<https://www.kpk.gov.pl/wp-content/uploads/2025/02/Wymiar-plci-w-projektach-HE-2025.pdf>

**Politechnika
Śląska**

